

चांदोबा

ऑक्टोबर १९७०

१५

कोरोवधेक्षक गार्भीयं ज्ञानाति मथनाद्वहिरि;
लेहनाय तटं प्राप्यः कथं विद्याद्विबालकः?

॥ १ ॥

[क्षीरप्रागर किती ओल आहे हे त्याने मग्न करणाऱ्या विष्णूला शहीव आहे, परंतु पुढे रूच मिळाल्या भाटीचा ते काय कळणार?]

न भवति, न चिरं भवति, निरन्तरफले विसंवादी
कोपस्तपुरुषाणां तुल्य स्नेहेन नीबानां।

॥ २ ॥

[दुष्ट दुर्जन मनुष्यात स्नेहर्मती आणि सज्जन सधुण्यात कोय दिसणार नाहीत. विसले तरी ते अणिक असतात. सोन्ही शक्य झाले तर शेवटी दिसणार नाहीत.]

राजन्, दुधुससि यदि क्षिति धेनु मेलां
तेदाय वत्स मिव लोक ममुं पुषाण,
सस्मिन्मन् सन्म गनिषां पपिपुष्यमागे
नानाफलं फलति कल्पलतेव भूमिः।

॥ ३ ॥

[हे राजा! भूमि हवी गाईला दुधुने शास्त्रास वस्तराचे पोषण रक्षण होते तसे प्रजेचे पालन पोषण कर. प्रजेचे पालन पोषण चांगले झाले तर भूमि कल्याणुभासारखी अनेक प्रकारची फळे देईल.]

फारपुर्वी एका गावी एक गरीब शेतकरी

रहात असे. त्याच्याजवळ फक्त एक गाय होती. ती शेताच्या बांधावरचे मग्नत चरत असे आणि तेवढ्यावर तिचे शीट मरे.

एकदा ती गाय जमिनदाराच्या शेता-नजीक चरत होती. शेत हिरवेगार होते, ते पाहून तिला मोह आवरला नाही व ती शेतात शिरून चरू लागली. जमिनदाराच्या नोकरीनी खूप बडविले. म्हणून गाय जायच्या जागी भेटी.

गाय मेल्याने गरीब शेतकऱ्याला व त्याच्या बायकोला फार वाईट वाटले. त्याने जमिनदाराकडे जाऊन नुकसानभरपाई मागितली. जमिनदाराने नुकसान भरपाई देण्याचे तर दूरच, त्या बिचाऱ्याला नोकरा-करवी खूप बडवून हाकलून लावले.

शेतकऱ्याने घरी गेल्यावर ती गोष्ट आपल्या बायकोला सांगितली. ती म्हणाली—

“जमिनदार असा जन्माय व अत्याचार करतो आहे तर आपण आपले गान्हाणे राजाच्या दरबारात नेले पाहिजे. राजा प्रजावत्सल म्हणून प्रसिद्ध आहे. तो आपले गान्हाणे तक्कीच ऐकेल.

परंतु गान्हाणे राजाकडे कसे पोचवा-वयाचे? ती दोघ अशिक्षित होती. म्हणून त्यांनी एका फळीवर आपल्या शोंपडीचे आणि जमिनदाराचा वाडा, जमिनदाराचे शेत, नोकरीनी मारहाण केल्याने सेलेली गाय वगैरेचे चित्र कोठ्याने काढून शेवटी जमिनदाराने त्याला कोरडे मारवले होते त्यांचे चिन्ह म्हणून उभ्या रेषा काढल्या. अशातचनेने किराडीचा अर्ज तयार झाला.

ती फळी घेऊन शेतकरी राजधानीच्या वाटेने निघाला. वाटेत त्याला एक शिकारी भेटला. शिकार्याने त्याला विचारले—“कोठे रे निघालास एवढी मोठी फळी घेऊन?”

“राजाकडे एक फियाद तोंदवायला. माझ्या पाठीवर पड्या ही बांधलेली आहे.” शिकारी म्हणाली.

“कसली फियाद आहे बुवा?” शिकार्याने चकित होऊन विचारले. शेतकरी म्हणाला—“अहो, काय सांगू? माझी एक चांगली गाय होती. तिला ठार केलं हो!” असे सांगून शेतकऱ्याने पाठीवरची फळी जमिनीवर ठेवून सर्व चिन्हांचे वर्णन करून सांगितले.

शेतकऱ्याकडून त्याने सर्व गान्हाणे ऐकून घेऊन शिकारी म्हणाला—“तुझे गान्हाणे बरोबर आहे ही फियाद राजाकडे घेऊन

शेलास तर राजा तुला बरोबर न्याय देईल.” असे सांगून शिकारी निघून गेला.

ही शिकारीच त्या देशाचा राजा होता. पण ती गोष्ट शिकार्याला पाहीत नव्हती. शेतकरी जंगल पार करून राजधानीत पोचला. त्याला राजवाड्यात जायला परवानगी मिळाली. तो सरळ राजाच्या सिंहासनाजवळ गेला. राजासमोर त्याचे मंत्री बसलेले होते. त्यावेळी राजा आपला दरबारी पोशाख घळून वसलेला होता. म्हणून शेतकरी त्याला ओळखू शकला नाही. त्याने आपल्या जवळची फियादीची फळी एका मंत्र्याच्या हातात दिली व म्हणाला—

महाराज! ही माझी फियाद आहे. सर्व याच्यात लिहिले आहे.”

मंत्री ती फळी पाहत चकित झाला. म्हणाला—“ही कसली फियाद? मला नाही कळले, हे सर्व काय आहे?” असे म्हणत त्याने आपल्या शेजारच्या दुसऱ्या मंत्र्याच्या हातात ती फळी दिली. एकामागून एक सर्व मंत्र्यांनी ती फळी पाहिली, पण ती फियाद काय आहे, हे कोणाला कळले नाही.

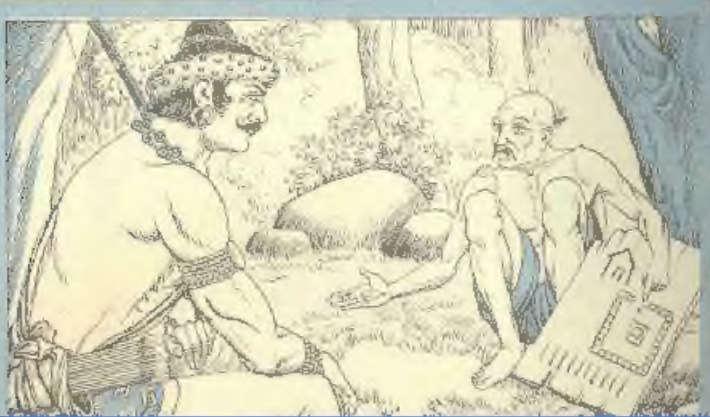
“हा कोणीतरी वेडापीर दिसतो आहे. याला बाहेर हाकलून लावा.” सर्व मंत्री म्हणाले. राजाने त्यांना जरा धावायला सांगून फळी आपल्या हातात घेतली आणि

शेतकऱ्याला जवळ बोलावून म्हणाला—“हे चित्र तुझ्या शोपटीचे आहे ना?”

“होय महाराज!” शेतकरी म्हणाला. “हा जमिनदाराचा वाडा आहे, नाही का?” फळीवरच्या दुसऱ्या चित्राकडे बोट दाखवून राजाने विचारले.

“होय महाराज! आपण बरोबर म्हणालात!” शेतकरी आनंदाने म्हणाला. “शेताने कुंपण येथे तुटले नाही का?” राजाने पुन्हा विचारले.

“होय महाराज!” शेतकरी म्हणाला. “येथून तुम्ही पाव आत तिरली आणि जमिनदाराच्या नोकरींनी मारहाण

केव्हामूळे मेली. होय ना?" राजाने विचारले.

"होय महाराज! त्यामुळे माले जे नुकसान झाले ते आता मी काय सांगू?" शेतकरी मोठ्या कष्टाने म्हणाला.

"या रेषा म्हणजे जमिनदाराने तुला फटके मारले ते जाहीत नाही का?" राजाने विचारले.

शेतकऱ्याला राजाने आपले गाऱ्हाणे बरोबर समजून घेतल्याबद्दल परमानंद झाला आणि म्हणाला—"महाराज! आपल्या हुशारीची मी जास्त कोणत्या शब्दात खुशी करू? या सर्वांना तर काहीच कळले नाही." शेतकरी म्हणाला ते ऐकून सर्व मंत्री मोठमोठ्याने हसू लागले.

परंतु राजा म्हणाला—"बरे तर जा माता घरी आणि बायकोला हांग की गाऱ्हाणे राजाच्या बरबारी दाखवू झाले आहे व राजा न्याय करणार आहे."

शेतकरी राजाचे आभार मानून व त्याचा निरोप घेऊन आपल्या घरी परतला. त्याच्या गाडीपाठ जमिनदाराला राजाचा हुकूम मिळाला.

जमिनदार स्वतः शेतकऱ्याच्या झोपडीत आला व त्याने स्वतः शेतकऱ्याजवळ माकी मागून राजाचेप्रमाणे शेतकऱ्याला एक झोपडी व एक मोठा बावून दिला. त्याशिवाय सात बुजत्या माई देऊन सोडून एकर पडीत जमीन शेतकऱ्याच्या नावी लिहून दिली आणि अशातून जे अन्दाज केव्हाबद्दल शेतकऱ्याची नुकसान भरपाई करून दिली.

शेतकरी व त्याची बायको त्यापुढे आनंदाने राहू लागले. तेव्हापासून राजाच्या धर्मबुद्धीची शेतकरी नासापणी करू लागला. तो म्हणे—"जगा नुसार राजाने मोठमोठे पगार देऊन त्या अशिक्षित गावड्यांना मंत्री कां नेमले आहे?"

कुंकवाची डब

प्राचीन काळी कुतल नावाच्या गावी चित्रद्वय नावाचा राजा राज्य करीत असे. त्याला तारामती नावाची एक एक मुलगी होती. ती लग्नाला योग्य झाली तेव्हा एक विचित्र गोष्ट घडली. तारामती एक दिवशी चंद्रवर्मा नावाच्या एका सैनिका-बरोबर देवीच्या दर्शनाला निघाली. एका जागी तिला लोकांची गर्दी दिसली. गर्दी कां जमली आहे याची चवकशी करून यायला तिने आपल्या नोकराला पाठविले. चंद्रवर्मा परत येऊन म्हणाला—"कोणीतरी ज्योतिषी आहे, तो सर्वांचे भविष्य सांगत आहे."

"तर मग त्याला माझा विवाह कोणाची होईल हे विचारून ये." तारामतीने असे सांगून नोकराला पुन्हा पाठविले.

तेव्हा चंद्रवर्मा म्हणाला—"राजकन्या! हे ज्योतिषी आपले पोट भरण्यासाठी लोकांना काय वाटेल ते सांगतात."

"मी तुला हुकूम दिला आहे, त्या हुकूमाचे पालन कर." राजकन्या रागाने म्हणाली.

चंद्रवर्मा बाहेरप्रमाणे ज्योतिष्याला विचारून आला व म्हणाला—"राजकन्या! मी पूर्वी सांगितले होते ना, ज्योतिष्याच्या गप्पोकडे लक्ष द्यावयाचे नसते."

"बटबट बंद कर. तो काय म्हणाला ते मला सांग." तारामती म्हणाली.

"तो म्हणतो की आपले लग्न माझ्याशी होणार आहे?" नोकराने सांगितले.

ते ऐकून तारामतीला अस्तव राग आला. तिने कुंकवाचा करंडा नोकराच्या तोंडावर फेकला आणि म्हणाली—"दुष्टा! तू माझ्याशी लग्न करणार काय? आताच्या आता आमच्या राज्याच्या काहेर निघून जा, नाहीतर तुझे डोळे उडवीन." असे सांगून राजकन्या पुढे निघून गेली.

Fullscreen

127

18

/ 84

चंद्रवर्माच्या कपाळाला एक जखम झाली. त्याने आपल्या फेट्याच्या टोकाने रक्त पुसले, कुंकवाचा करंडा उचलला आणि राज्याबाहेर निघून गेला.

कुतल देश सोडून चंद्रवर्मा मालव राज्याच्या राव्यात आला. त्यावेळी त्या देशाचा राजा मरण पावला होता. त्या देशाच्या रीतीप्रमाणे नव्या राजाची निवड होणार होती. एका हत्तीला सोबित एक माळ देऊन चंद्रवर्मा मालव देशाच्या राजधानीत पोचला. त्याच बिबडी सोडण्यात आले होते. चंद्रवर्मा गर्दीत उभा होता आणि भंमत अशी की हत्तीने तेमकी त्याच्याच गळ्यात माळ घातली. प्रजेने त्याला हत्तीवर बसविले आणि त्याला आदरपूर्वक राजवाड्यात नेऊन त्याचा राज्याभिषेक करविला.

चंद्रवर्माने गादीवर बसल्यावर आपले नाव चंद्रसेन असे ठरवून घेतले. त्याने राजाला

योग्य त्या सर्व विद्या व कला शिकून घेतल्या. मंत्र्याने त्याला विवाह करून घेण्याचा सल्ला दिला. अनेक देशांच्या राजकुल्यांच्या तसविरी आल्या. त्यात तारामतीचे बिबपण होते. त्याला देशीच्या दशैनाच्या वेळी घडलेली गोष्ट आठवली. त्याने तारामतीशीच विवाह करण्याचे ठरविले. तारामतीच्या वडिलांना मालव देशाच्या राजाशी आपल्या कन्येचा विवाह होणार या विचाराने परमानंद झाला.

चंद्रसेन आणि तारामतीचा विवाह श्टादमाटाने झाला. तारामतीने आपल्या गतीला पाहिले आणि विचारले—“आपल्या कपाळावर हा वण कसला?”

चंद्रसेनने कुंकवाचा करंडा काढून दाखविला. तारामतीला देशीच्या दशैनाला आत असता घडलेला प्रसंग आठवला व लाजेने मान लाली करून तिने जणुवाही आपल्या चुकीची भाफी मागितली.

यडकें दुऊळ

[३२]

[अजयराच्या यज्ञातून पुत्राच्याला शिखीमुख व त्याच्या साथीदारांनी वांचविले. शिखीमुख आपल्या अनुयायांच्या मदतीने पडन्या वेनछाच्या शिखराच्या चारीबाजूची बसोन थंयहंतीडे खणून काढण्याचा उपक्रम करू लागला. त्याच वेळी मोठमोठे त्रिगुलधारी अधोरी हत्तीवर बसून आले आणि त्यांनी त्यांना घेरले. पुढे—]

समोर दिसणाऱ्या चार अधोरीच्या तोंडी किर्लमकेसरीला तर काय करवते. बाहीच आणखी शंभर अधोरी हत्तीवर चढून राहूदे. शिखीमुख आपल्या अनुयायांच्या मदतीने पडन्या वेनछाच्या शिखराच्या चारीबाजूची बसोन थंयहंतीडे खणून काढण्याचा उपक्रम करू लागला. त्याच वेळी मोठमोठे त्रिगुलधारी अधोरी हत्तीवर बसून आले आणि त्यांनी त्यांना घेरले. पुढे—]

त्यांच्यावर चालून यायला तयार असल्याचे दिसून शिखीमुख व किर्लमकेसरीवरच आलेले सर्व लोक घाबरून गेले. युद्ध केल्या-विवाह याच्या हातून पराभव मान्य करणे अप्रमातास्पद होते. त्याच बरोबर शत्रूचे प्राव्हण स्वोकाळून युद्ध करण्यात ही आत्म-हत्या करून घेण्यासारखे होते. म्हणून सर्व लढणार? आपला जीव घालवून बसतील?

— बांदीबा

मला असे वाटते की हे आपल्याला मरणा करतील."

"होय, होय! यांना आपण भेटलो होतो खरे, पण हे लोक कूर आहेत. कदाचं जंगला म्हाणाला.

"ते खरे असो वा मला त्यांना नायक घोराचम याने आपल्याला आपल्याला शिल्ल आहे. ही, पहा, त्यान मला ही खंड्यावाळा मार्या हातात बांधली आहे." असे म्हणत जिल्लामुलने आपल्या उदात्ततेने शरणागताला मागील विरोध अचानकने घालत हात वर उचलला.

विक्रमकेसरीला उदात्ततेने मरणावाळीयातली ही माण अचानकने तो विमान जवळ धिखोमलला मारल्या— "मागील तुम्हाला ने बरोबर अस. हे लोक आपल्याला कोण. मारी झकटे फाट मारत आहेत. उरत त्यांच्या हल्लीच्या मारण्याने मरक वायाला मारणे सोपे होईल."

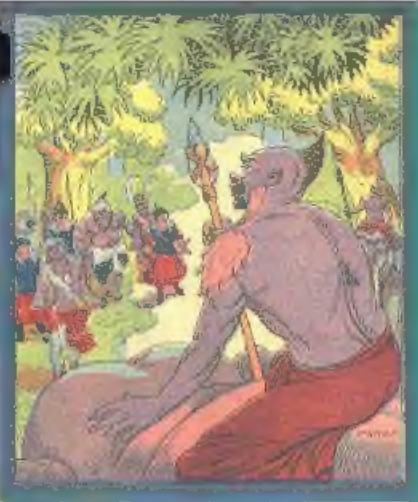
"मला पण तेच म्हणजे आहे. मला सध्या हे घोराचमाले धिख मारले तर आपणावर सदा पडेय याचिवाय हे लोक घोराचमाले धिख जाहूय की नाहीत हे कळायचे खरी कती?" जिल्लामुल म्हाणाला.

"हे लोक म्हाकाळाचे अस्त आहेत. म्हणून म्हाकाळाची आराधना करणारांचे हे म्हाकाळ नकसान करणार नाहीत." जोगला म्हणाला.

"हे बरोबर म्हणाला हा घनी!" माकास म्हाणाला.

"वृत्तिक म्हाणाला मला येव पिला वकी नाही कोठला काढलात हा म्हाकाळ? आम्ही वृत्तिक जालाचे लोक या अघोरीच्या म्हाकाळाला म्हाकाळ मान देणार नाही." असे म्हणत वृत्तिक नायकाने आपली दगडी कुलाद बळखार वृत्तीने उचलली आणि आपल्या जातीच्या लोकांना जवळ येण्यास लुकावले.

शिखीमुखला वृत्तिक नायकाच्या त्या इडीस्वसावाली व वृत्तिकाली कल्पना होती. त्याचे रक्तात होणार हे माल मोलकले. म्हणून धावला नरक मारताना म्हणाला— "वृत्तिक नायका! तुम्हाला काय करायचे आहे या अघोरी लोकांची? तुम्ही फक्त, आम्ही काय करतो ते पहात उभे रहा. आम्ही सभाळून ये या अघोरीना." असे सांगून कशासमळा वर कल्ल तो जोरान ओरडून म्हणाला— "घोराचम की जय! म्हाकाळ की जय!"

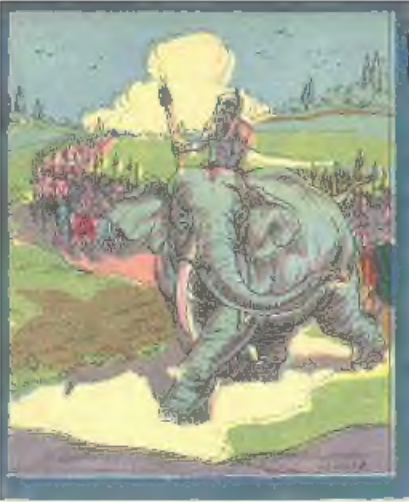

शिखीमुखला लोडने ते जवळीक ऐकून हल्लीवर बसलेला खार हा अघोरींनी आपले विधाय खाडी केले व "म्हाकाळ की जय!" जता खाडी पण जवळीक कर केला. यानंतर शिखीमुख विचालत होऊन त्याच्या जवळ गेला. अघोरींची ऐकून शिखीमुख व विक्रमकेसरी आपल्याकडे बोट्या मजकण पाहून विचारले— "यात काही लबादी तर नाही? तुम्हाला नायक पुजारी फार बस्तात आहे. कोडे आहे तो? तुम्हाला घोराचमाले नाय कोसे कळले?"

माकासमुलने अघोरींना प्रणाम केला व म्हणाला— "आम्ही पल्ल्या वैवळाच्या पुजाऱ्याने अनुयायी नाही. तो आमचा अज

लोप अजित व श्रीभद्र पुढे घावले. शिखीमुख व वृत्तिक नायकांना त्यांनी त्यांचे वट घालून याचिने आणि शिखीमुखची आशा त्यांना सांगितली. ते दोघे शिखीमुख आगली. आयुष्य अघोरींना बांधून हसवीत आली माल हातुत अगदी मारलाचं जाल्या. मारले करतले.

शिखीमुख सध्या व माती मारून काढल्याचे काम बांधिले आणि मोडवाने ओरडून म्हणाला— "हे अघोरी आपले मित्र बाहेत, आपले काही एक नुकसान मारणार नाहीत. मोलभरा गावाच्या वाटेवर जंगलांत आम्ही यांच्या काही लोकांना भेटलो होतो.

आहे. ही पहा, रुद्राक्षमाळा घोरचित्ताने स्वतः माझ्या हातात बांधली आहे." असे म्हणत शिखीमुखने आपल्या हातात बांधलेली माळा दाखविली.

अचोरी चकित होऊन परस्परकांडे पाहू लागले. एक जण आपल्या साक्षीवारांना म्हणाला—"आश्चर्य आहे बुवा! आपण आपल्या माजूला ठार कटयला आणो आणि हे लोक स्वतःला आपले मित्र असल्याचे सांगत आहेत. रुद्राक्षमाळेवर विश्वास करावयाचा का?"

दुसरा नोपारी रुपाळाने हात आपटीत धरुणाला—"या शंका काढीत आपण फुकट

वेळ घालवीत आहो. मी जाऊन लवकर आपल्या गुलनयाना बोलावून येऊन येतो. तो वाकतच जवळच्या टेकडीच्या टोकाला गेला आणि तेथे उभा राहून जोरजोराने हात हलवीत हाक मारू लागला.

चार पांच मिनिटांनी एका मोठ्या हत्तीवर बसून एक स्वारारा तेथे येऊन पोचला. त्याच्या पाठीमागून आणखी काही अचोरी व इम्पू जातीचे लोक पायी चालत येत असलेले दिसले.

दुरुनच हत्तीवर बसलेल्या म्हाताऱ्याग ओळखून शिखीमुख आनंदाने बोरटला-

"घोरचित्त की जय!"

घोरचित्त हळूहळू शिखीमुख व त्याचे साथीदार हात तेव आले. एकदा सवोना नक्षपुर्वक पाहिले. काही बाळत्याशिवाय हत्तीवरून खाली उतरला व शिखीमुखजवळ जाऊन त्याला प्रेमाने भेटला. तेव्हा विक्रमकैसरीला फार आनंद झाला. आपली सर्व संकटे जाता वूर झाली. जाता आपले सर्व शत्रू व कष्ट यशस्वी होणार असा आत्मविश्वास त्याला वाटू लागला. तो देखील आनंदाने घोरचित्ताचा जयजयकार करू लागला. त्याच्या सर्व अनुयायांनी पण जयजयकार केला.

जातीचे लोक आले आहेत." असे सांगून घोरचित्ताने भागल्या हृस्वीणीवर विष्णूच्या सहजी बसविले.

हृस्वीवर चढून विक्रमने एका चारी-बाजूचा प्रदेश कौतुक करीत पाहिला. एका ठंढ देवळाबागुन इथु जातीचे लोक काही अघोरी लोकांसह येत असलेले दिसले. इतक्या इथु जातीच्या लोकांना घोरचित्ताने आपले अनुयायी कसे करून घेतले हे विक्रमला एक आश्चर्यच होते.

विक्रमने हृस्वीवरून उतरून घोरचित्ताने आभार मानले आणि शिखीमुख व नागसोम यांना त्याने जे पाहिले होते ते सांगितले. शिखीमुखने चकित होऊन घोरचित्ताला विचारले- "हे सर्व कसे शक्य?"

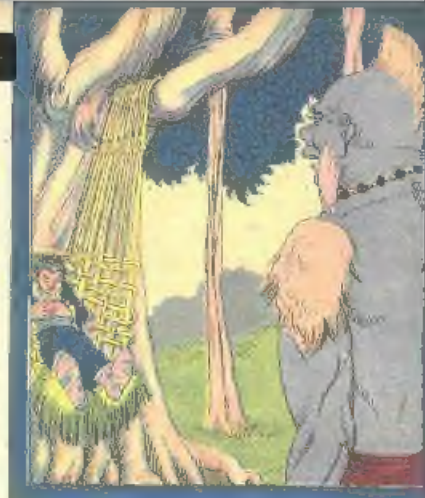
"ही सर्व स्या महाकाळाची कृपा आहे," असे म्हणत घोरचित्ताने एकदा आत्मावाकडे पाहून तमस्कार केला आणि पुढे म्हणाला- "त्या भयंकर जंगलात तुम्हाला भेटल्या-नंतर मी पक्क्या देवळाच्या दुर्गाच्याविषयी सर्व माहिती व्यवस्थी करून काढली. त्याच बरोबर इथु जातीच्या एका वृद्ध माणसा-कडून या देवळाच्या पक्क्या देवळाविषयी माहिती पण विचारून घेतली. तो पुजारी उत्कलून नेण्यासाठी आणखी काही इथु एक पाताळमंत्री दुष्ट माणूस आहे. मला,

तुम्ही चुका त्या पक्क्या देवळाच्या भोवपासं गेल्याच कळाले तेव्हा मी तुम्हाला त्याच्या हातांपुढ नाचविण्यासाठी दुसऱ्या एका माणसास विचारले. बाटेत मला तुमच्याबरोबर निघाले, पण मागे राहिलेले इथु लोक भेटले, त्यांना वेळून आम्ही सर्व भिडून या भूषिक हातावर येऊन पोचलो."

"तुमच्या या मखीबंदीक आम्ही सर्व तुमचे कार फार आभारी आहो. येथे जे पडले देऊन आम्हाला आढळले आहे ते खरोखरच महाराज विक्रमसिंहांच्या कल्पनेतले पडके देऊन असले तर त्या दगडा मातीलाही पडके देऊन जातलेच आहे जे काळ व माती यांचे खणून काढले पाहिजे." शिखीमुख म्हणाला "जे काही मोठे काम नाही माझ्याकडे पुष्कळ होती आहेत व त्यांच्याकडून कामे करतून घ्यायला इथु जातीचे लोक पण आहेत." घोरचित्त म्हणाला.

त्याच सागरास घोरचित्ताबरोबर आलेले इथु जातीचे लोकपण तेथे येऊन पोचले त्यांनी विभक्त व शिखी चौघांना आणि नागसोमला ओढवले. सर्वांना आनंद झाला व सर्व आज्ञांना मानू लागले.

त्या बर्बात घोरचित्ताने शिखीमुख व विक्रमला जरा वावूला नेऊन विचारले-

"तो दुष्ट पुजारी कोण आहे? या देवळाचे आम्ही त्याच्या शिपां शिपायां घेऊन आहे. ते आमच्या वंदेत आहेत."

"आतांपर्यंत आम्ही त्या पुजाऱ्याविषयी सांगायला पार विमळून गेलो होतो. आपल्या कौतुक असलेले जिणे त्या पुजाऱ्याचे शिष्य तेजून आनंद्याकडच्या जंगलातले अट्टल घोर आहेत. यथोक्त दाखवून तो पुजारी त्यांना येथवरून घेऊन आला. पण ते आता उघडे पडले आहेत कारण तो पुजारी यावेळी मृत्यूच्या शारात उभा आहे." असे सांगून चौघांनी घोरचित्ताला जाहीरलोकडे नेऊन आज्ञाच्या आज्ञांना

टांगलेल्या झोपाळाचात बसवलेल्या पुजाऱ्याला दाखविले.

पुजाऱ्याने बोंन्ही होळें उचळें होते. पण तो निरुत्प्रेत पडला होता. अजगराच्या तोडातून वांचल्यावरदेखील तो मृत्यूची वाट पहात पडून होता. तो जिवंत होता खरा, पण त्याच्या चारीबाजूला बं होत होते ते मात्र त्याला कळत नव्हते. त्याचा देह व बुद्धि बघिर झाले होते.

शिंदीमृखने थोडक्यात वृश्चिक बेटावरची माहिती सांगितली व म्हणाला—“त्या अजगराच्या घसातून मी या पुजाऱ्याला वांचविले असते तर तो आतापर्यंत या जगात राहाला नसता. त्या अजगराने त्याला गट्टे केले असते.”

त्याच वेळी पुजारी बुद्धीवर आला. त्याने दोन्ही हात जोडून घोरचिताला नमस्कार केला व म्हणाला—“तू महाकाळाचा भक्त आहेस. मी शिथिलेश्वरीचा

पुजारी आहे. मी आस्त दिवस अजगेनसे दिसत नाही. दगडा भातोखाली झाकून गेलेले ते पाडे देऊळ बनकर बाहेर काढ. मी आपल्या देवीचे दर्शन करून दोळे मिटणार आहे.” असे म्हणत असता पुजाऱ्याच्या डोळ्यातून धळवळा अथू वाहू लागले.

घोरचित चार पांच मिनिटे पुजाऱ्याकडे पहात उभा राहला. त्याच्या अंगावर शत्रारे जमं झाल्यासारखे झाले. तो म्हणाला—“हा दुष्ट आहे, पण थोडा भक्तपण आहे. यात शका नाही.” असे म्हणत तो मागे फिरला व बापल्या शिष्यांना म्हणाला—“हत्तींना पेऊन या. देवळावर पडलेले हे लडक बाजूला सारले पाहिजेत.”

गुरूची आज्ञा होताच सर्व शिष्य व त्यांच्या बरोबर आलेले दक्षु जातीचे लोक हत्तीवर चढून पडक्या देवळाकडे निघाले.

(पुढील अंकी संपूर्ण)

मंत्र्याच्या मुलगा

विक्रमादित्याने हट्ट सोडला नाही. तो साबाजबळ परत आला, प्रंत खांद्यावर काढून घेतले आणि नेहमीप्रमाणे सौमपणे स्मशानाच्या विसरे चालू लागला. तेव्हा प्रताप बसलेला वेताळ त्याला म्हणाला—“राजा! तू बापल्या एकाद्या मित्रासाठी इतके कष्ट करीत असशील तर संकालून रहा. कारण मनुष्य स्वायंसिद्धीसाठी मैत्री व सख्य असल्या गोष्टींची कधी पर्वा करीत नाही. याचे उदाहरण म्हणून मी तुला महाराज महेंद्र यांची गोष्ट सांगते.” असे सांगत वेताळ बोष्ट हांगू लागला.

अंबरीपुर येथे महेंद्र नांवाचा एक राजा राज्य करीत असे. त्याच्या मंत्र्याचे नाव घोर भूपति असे होते. दोघांचे परस्परसंबंध राजा व मंत्री असे नसून सखा किंवा मित्र असे होते. बरेच दिवस त्यांचा मूलबाळ काही झाले नाही. एक दिवशी राजाला

वेताळाच्या गोष्टी

Fullscreen

127

X

◀

⋈

▶

28 / 84

मुनीसारखी होती. त्या झाडाचा दोनच दोन फळे होती. ती फळे राहून राजाला वाटले की ती दोन फळे राणीने खाऊली तर दोन मुलगे होतील, त्याच वेळी त्याला त्याच्या मित्राची आठवण झाली. मंत्र्याला पण मूलबाळ काही नव्हते. मासिकाच राजाने विचार केला की त्याला दोन मुलगे झाले तर ते राज्यासाठी आपल्यात भांडतील. त्या पेक्षा आपल्याला एक व मंत्र्याला एक मुलगा झाल्या तर ते राजा व मंत्री म्हणून परस्परांना मदतच करतील. प्रजा पण सुखी होईल.

असा विचार करून राजा झाडावरची दोन्ही फळे तोडून घेऊन आला आणि एक फळ राणीला खायला दिले आणि दुसरे फळ मंत्र्याला देऊन ते त्याने आपल्या बायकोला खायला द्यावे, असे त्याला समजावून सांगितले. त्या प्रमाणे राणीने व मंत्र्याच्या बायकोने एक एक फळ खाल्ले व यथा समयी दोघींना एक एक मुलगा झाला. राजपुत्राचे नांव विजय व मंत्र्याच्या मुलाचे नांव विमल ठेवण्यात आले.

एक दिवशी ज्योतिष्याने मंत्र्याला त्याचा मुलगा राज्य करील असे भविष्य सांगितले. परंतु मंत्र्याने त्याच्याकडे दुर्लक्ष केले.

मुलांना पांचवे वर्ष लागल्यावर दोघांना निकनिष्यासाठी एका गुरूजींना नेमण्यात आले. विद्याभ्यासात दोघे मुलगे हुशार निघाले. परंतु विमल राजपुत्र विजय याच्यातून प्रत्येक विषयात कांकणभर पुढेच असे. तरी राजपुत्र विनयच्या मनात विमलचा मस्तर किंवा द्वेष उत्पन्न झाला नाही. उलट त्याला आपला मित्र हुशार असल्याचा अभिमान धाटे. राजा व मंत्री दोघांची परस्परांशी जशी प्रतिष्ठ मैत्री होती तशीच विजय व विमल यांची पण परस्परांशी मैत्री होती.

मुलांचा विद्याभ्यास पुरा होत आला. राजाने मृत्युसमयी राज्यकारभाराचा सर्व भार आपल्या मंत्र्यावर टाकला होता. दोघे मुलगे विद्याभ्यास पूर्ण झाल्यावर घरी परत आले. राजकुमार विजय अद्याप लहानच होता. दोघां मुलांना मंत्र्याने एक वर्षभर देशाटनास जाण्यास सांगितले. त्याने परत आल्यावर राज्याभिषेक करू असे पण समजावून सांगितले.

मंत्र्याने तो मोठ्ठा सांगितली त्यावेळी त्याच्या मनात दुस्तराच हेतू होता. राजकुमाराहून आपला मुलगाच सर्व तऱ्हेने जास्त योग्य आहे, असे त्याला वाटू लागले

होते. ज्योतिष्याने पण तो एक उत्तम राज्यकर्ता होणार असे भविष्य वर्तवले होते. विमल मंत्र्याचा मुलगा म्हणून जन्मल्या मुळेच नाही का मंत्री बनणार? परंतु तो सर्व तऱ्हेने योग्य असूनही त्याला राज्यपद न मिळतां भवित्व कां मिळावे? म्हणून विजयचा काटा दूर करून विमललाच गादीवर वसवावे. तो अधिकार आपल्याला आहेच. असा विचार करून विजयचा वध करण्यासाठी मंत्र्याने दोघां जगांना नेमले. विजय व विमल देशाटनाला निघाले तेव्हा त्यांच्या पाठीमाठ दोघे सारेकरीपण निघाले.

बांदोबा

बांदोबा

Full Screen 127 30 / 34

घडून माफी मागत, स्वतः मंत्र्यानेच त्याला त्या कामावर नेमल्याचे सांगू लागला.

विमलची मान धरमेने खाली जाऊन दिवायच्या चेहऱ्यावर मारक्याच्या झगण्याचा काय परिणाम झाला ठरवीत त्याला दिसले नाही. राजकुमार विवाहस सत्त्वन करित म्हणाला "विमल! तुला याबद्दल झोडदेवीला मनाला लावून घेऊन कोस धोरामोठ्यांच्या मनातदेवीला उघडी कधी असले वाईट विचार येतात तर त्यामुळे आपल्या मैत्रीत अंतर येण्याच कारण नाही."

दोघे देशातून करम्याचा विचार सादून राजधानीला परत आले मंत्र्याने राजकुमाराचे मोठे धा आनंदाने स्वागत करून जणुवाही व झाले त्याच्याशी त्याचा कोणीच संबंध नव्हता तो राजकुमाराला असदखोल म्हणाला "राज्याभिषेकाचा मुहूर्त लवकरच ठरवून ठावली."

"राज्याभिषेकापूर्वी राज्याचे दोन भाग करावेत आणि एका राज्याच्या गादीवर भला व दुसऱ्या राज्याच्या गादीवर विमलला बसनाचे." विजय म्हणाला मंत्र्याने राजकुमाराच्या इच्छेप्रमाणे व्यवस्था केली थोडादेखील विरोध दर्शविला नाही.

खांदोखा

क्षेत्रात गोष्ट सांगून वेताळ म्हणाला- 'राजा! वया एका गोष्टीची हांचा वाटते विजय मंत्र्याच्या सूट का नाही उचवला? या गोष्टीच्याने मारकरी नेमणाऱ्या मंत्र्याच्या मनाच्या अर्धे राज्य का देवविले? मंत्री पुढा त्याचा वध करील या भीतीने? अर्धे राज्य राजा टाकले की तो घोका राहणार म्हणून' या शंकांचे समाधानकारक उत्तर माहीत असून तर दिले नाहीस तर परिणाम तुला माहितच आहे तुझ्या दोक्याची शंभर टक्के होऊन तुझ्याच पायावर खोळी ठरवता.

ते एकूण विक्रमाविले म्हणाला- "राजकुमाराने स्वतःची व मंत्र्याच्या मुलाची या मैत्री हाती निला जास्त महत्त्व दिले मंत्र्याच्या मुलाला, बसने राजकुमाराचा वध करण्यासाठी मारकरी नेमल्याची गोष्ट माहीत झाली तेव्हा लज्जेने त्याची मान वाढी झाली व तो राजकुमाराच्या नजरेला

नजर भिडवायला देखील लाजला होता ही गोष्ट राजकुमाराने प्रत्यक्ष पाहिली होती अशा परिस्थितीत मंत्र्याला राजाही ठरवून शिक्षा केली तर त्याच्या मुलाशी असलेल्या मैत्रीत विचल झाले अमले मंत्री बरोबरीच्या व्यक्तीस होऊ शकते, हे राजकुमाराला माहीत होते मगच महाराज व मंत्री यांची परस्परोद्दी मैत्री होती, परंतु एक राजा होता व दुसरा मंत्री. म्हणून त्यांची मैत्री कायम राहू शकली नाही म्हणून राजकुमार व मंत्रीकुमार पुढे अनुक्रमे राजा व मंत्री झाले तर त्यांची मैत्री कायम राहण शक्य नव्हते हे ओळखून राजकुमाराने मंत्र्याच्या मुलाला अर्धे राज्य देऊन स्वतःच्या बरोबरीचा राजा करण्यास सांगितले आणि परस्परोद्दी मैत्रीचा पाया बळकट केला."

अशा तऱ्हेने राजाचे मीन भंग होताच वेताळ प्रतापबरोबर नाहीसा झाला व झाडाला जाऊन लोबकळू लागला (कल्पित)

निरुद्योगी माणसाचे जायते

जगदगुरू शंकराचार्यकडे एकदा एक कापालिक आला आणि त्याने त्याला विचारले -
'धर्म पथ आणि एक थोर दुष्ट बऱ्यां असे म्हणतात. मग माझ्याशी पैज पत्तापत्तं तुम्ही तयार आर्हात का?'

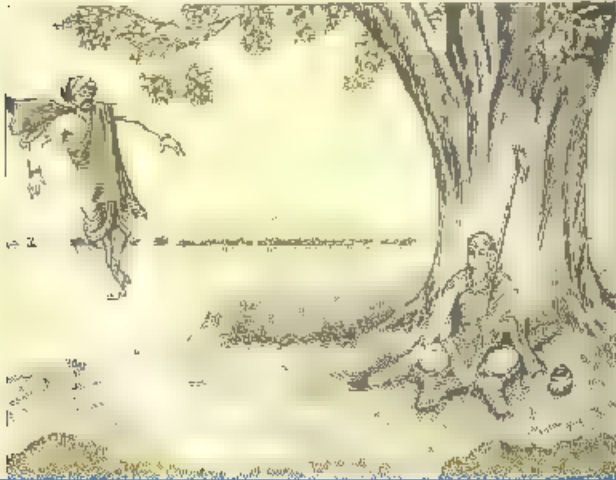
'तू आपले कसबे काय ते दाखव,' शंकराचार्य म्हणाले

'मी बाकासारत अर्धांगी ठडू शकतो.' असे सांगून तो कापालिक आकेशाने उडू लागला. थराक वेळ उडत राहल्यावर तो थानी उतरला

'ही विद्या अवघट करून व्यायला तुला किती दिवस लागले?' शंकराचार्यांनी त्या कापालिकाला विचारले

'पुढाचे चाळीस वर्षे मी या धियेचा अभ्यास केला आहे.' कापालिक म्हणाला

'आ क्षुल्लक कामासाठी तू चाळीस वर्षांचे आयुष्य फुकट धानविलेस. कावळ्याचा जन्म घेऊन आयुष्यभर बाकासारत उडत राहिला असतास वर?' शंकराचार्य म्हणाले ते उत्तर ऐकून कापालिकाची मान लजवेने लवली

अवडती

एका गात्री गोंपू नावाचा एक अंतकरी रहत अस. त्याच्याजवळ शेन हाने व शन गायी पण हाथ्या

एकदा त्याची शायका त्याला म्हणाली -
जगदगुरू एक गाय पुरे नाही का?
दुसरी गाय काढाला? तिला आठवड्याच्या जातमान विचून द्या

गोंपूला शायकाचा सल्ला पसत पडला तो गाईस घेऊन बाजारास गेला. पण मनासारखे गिऱ्हाईक मिळाले नाही म्हणून ना गाईला घेऊन घरी निघाला

बातन गोंपूला एक मनुष्य भेटला त्याच्याजवळ एक घोडा होता. शाय त्रिपायकी अमन्याच कळले तेव्हा घोडे-वाल्यान आपला घोडा देऊन गोंपूची गाय घेतली. गोंपू शायस ल घेऊन घरी बत असता त्याला एक बकरीवाला भेटला गोंपू त्याला घोडा देऊन बकरी मागून

घेतली. थोडे चालून गेल्यावर एक बदक-वाला भेटला. त्याला बकरी देऊन गोंपूने बदक घेतले. आणखी थोड्या अंतरावर एक कोवडीवाला भेटला. त्याला बदक देऊन गोंपूने कोवडा मागून घेतला

गोंपूला तोंपर्यंत खूप भूक लागली होती. म्हणून गोंपूने तो कांबडा चाटेतल्या एका गावात विकला व जे पैसे मिळाले त्यावर आपली भूक भागविली. काळोख पडण्याच्या सुमारास तो बरी भेऊन पोचला गोंपूला घरी आलेला पाहून त्याचा राजारी लखू आला आणि विचारले काय रे गार कितीला विकलीस?

गाय चांगल्या किमतीला विकली गेली नाही, तेव्हा एकाकडून घोडा घेऊन त्याला गाय दिनी." गोंपू म्हणाला

'मग घोडा कोडे आहे रे?' लखून गोंपूने त्याला घोडा देऊन बकरी मागून विचारले

"त्याच्या बदली बकरी घेतली" असे सांगून त्यातून दस ते जी अदललदल केली ते सर्व सांगितले लखू चकित झाले म्हणाला—"अरे काय पण खुळा आहेस तू? एका वेळच्या अदणासाठी तू बांगली घूच देणारी गाय विकलीस आणि रिकाम्या हातांनी घरी परत आलास? बायकोच्या शिब्या लायला तयार रहा."

"माझी बायको मी काय वाटेल ते केले तरी रागावत नाही." गोपू म्हणाला

"आज तू जो सूर्यपणा केला आहेस त्याबद्दल तुम्ही बायको तुला मुळीच सोडणार नाही' मी म्हणतो ते तुला झरे वाटत नसेल तर पैज लाव' लखू म्हणाला

"माझ्याजवळ शंभर रुपये आहेत शभर रुपयांची पैज" गोपू म्हणाला

"मी तयार आहे" लखू म्हणाला आणि बाहेरच्या खोलीत उभा राहिला आणि गापू आत गेला

गाय विकल्यान का गपूला बायकोत विचारले

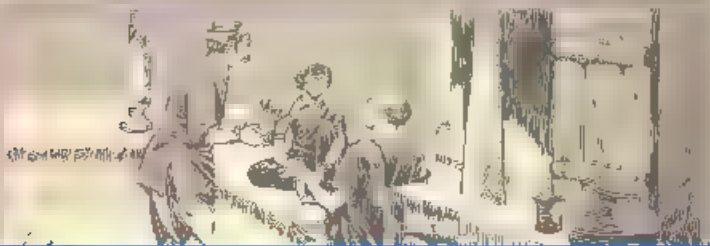
गाय विकत घ्यायच्या बोणी तयारच होती! तेव्हा घोडा घेऊन एकाच्या गाय दिली गोपू म्हणाला

गाईसिवाय पाहल घांगडाच लाहील" बायको म्हणाली

थोडे अरुन बाटुन गायवर मी घोडा देऊन एकाबद्दल येवगे घेतली बकरी देऊन आपल्या एकाबद्दल बदल घेतले आणि गाय आणायो एकाबद्दल बदल घेतले बावडा पतत्या भक नगली हानी म्हणत बावडा विकून पाटभर खाऊन पतनं गोपून बायकोला जसेच तसे भागिले

दर दर काळीन अन्त्याला कायडा काढत हवा हाता? बायको म्हणाली

नवरा बायकोचे वोटण एकूत लखन हार मानली आणि घरी जाऊन शभर रुपये आणून गोपूला दिले

हसण्यासैनिकता हुजारा म्हणत, सैन्यात प्रवा कस्य घर म्यांना राजाच्या मजक कमीन कमी व रा ३२ च्याद सानन हसण्या गटोरन मारण्या सवावा राजा प्रवा तेव्हा त्याचे सैनिक दाह पितान, ते त्याच्या आंठळत आले सैनिकांना दर आवडद्याला चार दीनार प्रमाणे पगार मिळत असे तेवढ्या पगारात सैनिकांना दाह त्याच्या पैस कम पुरवान हे राजला कळत राजान सैन्याच्या प्रमुख अधिका यातदह पावेसयी चवकशी केली परंतु त्याचा दबाव समाधानकारक अस वाहीत उत्तर दिले नाही

सैनिकांच हे पडित कळाव यामाठी सत्तान मदन वष पळतून मल्यात गहापच सरदिन राज खिडक फुटत चार दीनार ठरुन राज्यानीबाहेरल्या एका दाहल्या दहातेत गया दुकानात त्याला आंगुन

हसण्यासिवडल्याचा आवाज एक आला आपल्या जवळच्या चार दीनारांवर मोज करायला ही जागा बरी दिसते आहे असा विचार करून राजाने आंत पाऊल टाकले आंत चार जुने हुजार होते त्यापैकी एकान प्रवेश केल्यावर नव्या हुजाराचा कान घरून विचारले—"काय रे पोरा! तू केव्हा रे सैन्यात भरलीं झालास?

"वाठवड्यापूर्वी!" राजा म्हणाला तो जुना हुजार राजाचा खोशा हलवून म्हणाला—"तरमग तुला बारा वर्ष कष्ट सहन करावे लागणार! त्याची काळजी आतांपासून करू नकोस दोन दीनारांची 'भाडी' (एक तऱ्हेची दाह) विकत घे मोज करू या

"माझ्याजवळ पैसे ताहोत आम्ही काय मारीत आहे! राजा म्हणाला

झीव पण काय रे तुला कायच पगार मिळाला शंगल नाही का? कमीन कम

एका दीनाराची दाह मला पिकू देखील की नाही ?" जुना हुजार म्हणाला

राजाला ती मोठे मान्य करावी लागली त्याने एका दीनाराची दाह त्याला भाजली त्यानंतर इतर तिघे हुजारांनापण एकेका दीनाराची दाह राजाला पाजावी लागली अशातूनही राजाला मिसा रिकामा झाला

परंतु त्या सैनिकांना ही दाह पुरेली नाही त्यांच्यापैकी योष्का नावाच्या सैनिकाने दाहवल्याला जाऊन विचारले-“काय हो, एका दीनाराची दाह उधार देता का? पुरेल्या आठवड्यातच येईल”

दुकानदाराने नकार दिला योष्काने दुकानदाराला शिब्या दिल्या आणि म्हणाला-“तरतूच, माझी ही तलवारी कडून घेऊन घे आणि मला एका दीनाराची वाडी दे”

दुकानदाराने ती तलवार ठेवून घेतली आणि सर्व जुन्या हुजारांना दाह प्यावला देऊन दुकान बंद करायची वेळ आल्याचे सांगितले.

रात्रीचे बळ वाराच्यात सुमन हाता सर्व सैनिक बाहेर निघून आले परंतु ते स्वस्थ बसले नाहीत. त्या दुकानाच्या खाली एक तळघर होते. त्यात खाण्यापिण्याचे पदार्थ व दाह ठेवलेली अनेक ही गोष्टी हुजारांना माहीत होती काही दिवसांपूर्वी हुजारांनी त्या तळघरातला माल दुरुला होता त्या हुजारांनी ती चुरचुरा शोधून काढली आणि त्या घातून जाऊन चाळपदाथ व दाह घेऊन घायला राजावर वळजवरी करू लागले राजाला ती मोष्ट पण मान्य करावी लागली कारण नसे बळ सुद्धा तर सैनिक ठार करतील अशी राजाचा भीती वाटली हुजार लोक अनेक शंभरावार करतात हे प्रसिद्ध होते.

तळघरातून राजाने बाणून दिलेले खाद्यपदार्थ व दाह खाऊन पिकून सैनिक

दुकान निघून गेले अशाच योष्काच्या अनेक पाहण्यांमार्फत त्यांना काही विचारले देखील नाही

जुन्या हुजारांना झोपण्यासाठी सोल्या हाथ्या पण राजाकरिता खोली नव्हती योष्काने एक कापळ जमिनीवर ठाकून राजाला त्याच्या झोपण्यास सांगितले

राजाला झोप लागली नाही त्याला हुजारांचा हार राग आला होता. या हुजारांना त्याच्या जवळचे सर्व पैसे दाखत उडवून टाकून आणि त्याच्याकडून चोरी मुद्रा वगैरे घेऊन त्याला शिब्या दिल्या हातवा धोव्याची सोद घेतली पाहिले

असा विचार करून राजा महादेव उठून आपल्या राजबाग्यात निघून गेला

सकाळी उजाडताच सर्व हुजारांना आज्ञा झाली की सर्वांनी आपापल्या तलवारी घेऊन कवायतीला हजर झाले पाहिले सर्व हुजार आपापल्या तलवारी घेऊन कवायतीला हजर झाले. योष्काजवळ तलवार नव्हती. त्याने कोणाकडे दृष्टादी फालतू तळवार आई का, चवकशी करून पाहिली. शकटी त्याने एका सुताराकडून एक लाकडी तलवार करवून घेऊन ती म्यानत ठेवून कवायतीला हजर होण्यास निघाला कवायतीला हजर असताना सैनिकात राजाने योष्काला

ओळखिल आणि त्याच्या कदरेला तलवार आहे की नाही, पाहिले त्याच्या कदरेला ध्यान होतो पण म्यानेत तलवार नाही हे दाखवून बोष्काळा शिक्षा करावयाची असा राजाचा विचार होता

अर्थात एक गैरिकाळा त्याच्या एक प्रेरणादायक अनुभूती मुलांमध्ये आणत होता. ते सैन्य नंतरचे कर्तव्य हाता पावत नाहीत. त्यांचे आकाश्यास राजाने पाठविले या सैन्याला आणत. त्यांना मुलांमध्ये प्रथम केले आणि राजाने बोष्काळा समोर पुरे वाळवून मारून तलवारही त्या सैन्याकडे आणत. ते तलवार मारून आणत.

याच्या उद्देशाने त्याच्या कारणाने त्याची तलवारही शरच्छेद करून त्याच्या हातातून घेतले. ते सैन्याने म्हणाला 'मला शांत' म्हणताना कृष्ण मला हात वाटत नाही, त्यानेक्षा मला आणखी चार वर्षे हुजाराचे काम दिल्यास ते करण्याची

माझी तयारी आहे म्हणून मित्रा, करण्याचे काम मला दिलेले आहे.

राजा म्हणत म्हणाला 'होय, होय' 'माराज' हुकूम देणाऱ्यापुढीं सैन्या देवाची प्राप्ती करण्यास परवानगी हाता पाठविले ते ते जवळ विमान करे

राजास त्याची विमान माला करी बोष्काळाच्याकडे पाहिले व हात आणत देवाला म्हणाला 'हे परमेश्वर या हुताचे धर द्या कर माझी तलवार काकडी करून टाक, म्हणजे माझ्या एका सववारी हुताचाच ज्ञान घेतले. ते या सैन्याला गुणाने नाही असे ते अनेक सैन्या वर घेतले. त्याने त्याच्या उद्देशाची आणि त्या राजाला दाखवून देणाऱ्या महाराज हे। पण तलवार देत नाहीत प्रत्येका एकही राजा बोष्काळे प्रसंगावधान हातून घेतले आला व त्याने त्याच्या हुताचीच हेतू त्याला माथे करे

पलायन लाफुडफोड्या

फार पूर्वी मगध देशावर सोमदेन नावाचा एक राजाचे राज्य होत. त्याच्या चंद्रसेना नावाचा एक प्रसिद्धी हाता तो आपले राज्य मंदार होती. ते गुरुन कर्तव्य देशाचा राजा शूरसेन याने त्याच्याकडे दून घेतले. कर्तव्येने तो आपल्या धर्मशास्त्राचे धर्म पणाने आहे तेव्हा सैन्याभोवता नावाची ठेवावी

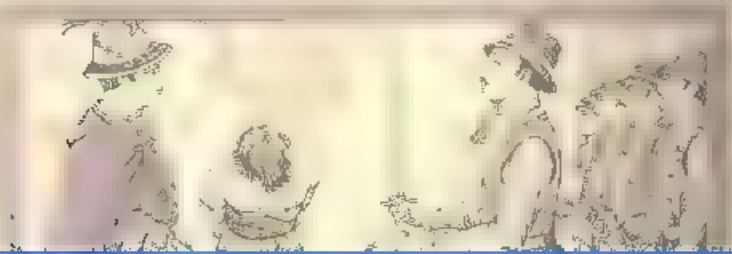
शूरसेन यांनी दून ते एक कृतज्ञता आणि सोमदेनने ज्ञाने वाढविले. हाता म्हणून सोमदेनने त्या दून करची सूरसेनाला कळविले की माझी मुळागा अजून घराण्यास नाहीत, लहान आहे तिचे दून हातात तव्हा स्वयंवराचीच व्यवस्था करण्यात येईल

तो निराश म्हणजे आपला अपमान आहे असे शूरसेनाला वाटले. मगध राज्य शरच्छेदनाची पण त्याच्या कनात दृष्ट्या दिला

हातो शूरसेन, चंद्रसेनावर सैन्य आणत तो मुळागावर आपल्याला मगध राज्य मिळत असा त्याने पूर्वी विचार केला होता. पण त्याचा तो वन केवळ म्हणत त्याने मगध देशावर लढाई करत मगध राज्य स्वाधीन करून घ्यावे आणि त्यानंतर चंद्रसेनाही शूरसेनाच्या दस्ताने

सोमदेनना शूरसेन स्वामी करणाऱ्या तलवारीने असल्याने कर्तव्य घात आपला घेतल्या माला घेतल्या एका घटनेने चंद्रसेनेचा विवाह शूरसेनाशी करून घ्यावे मान्य करून मुळाचे संकट टाळावे असा सल्ला दिला. दुसऱ्याने चंद्रसेनेचा विवाह दुसऱ्या एका बलिष्ठ राजाशी करून देऊन त्याच्या मदतीने शूरसेनाची खोड सोडवी असे सुचविले. आणखी एकाने, शूरसेनाला घेतलेम शाखवून शांत करणे असा सल्ला दिला

चि, व, चितळे

परंतु त्यापैकी एकदेखील सत्का सोम घत्ताला परंत पडला नाही. पुढे रडणे बंधन्य होते व युद्धाचा धरिणाम पराभव व सर्वनाश हेदेखील स्पष्ट दिसत होते

संघर्षात म्हणूनच भोव होता परंतु एक तरेने यत्न करून राजांना म्हणाला -

महाराज आज आपल्या राज्यावर स्वारा करीत असताच ऐकतो मी एक संकट भूचकाळी म्हणतो युद्धाशिवाय धनुष्य परत फोडविणे अवय आहे ही संकल करण्यामागे मला एक धनुष्य व एक हजार बाण द्यावेत

तु बाण? धनुष्याने आहंम को? एकदा धवशी युद्ध करणार? राजा विचारले

मी एक सामान्य लाकूडफोड्या आहे महाराज मी धनुष्याने लाकाका पाडिले आहे परंतु बंधी हातात धनुष्य धरले नाही युद्धाशिवाय धनुष्या परत फिरविणे अवय आहे असे प्रला शयने ना म्हणाला

राजांना ही एक धडा घाटली त्याने लाकूडफोड्याला रागाने विचारले- 'युद्धा-विना धनुष्या परत फिरविणे म्हणजे तुला शट्टा वाटला हाय? अशी शट्टा या कठीण परिस्थितीच्या वेळी मला उपयुक्त नाही

माझा पयले फसला तर अवच पात्रे डोक वडवील महाराजांनो मला शिक्षा करण्याची गरजच उरणार नाही मी आपणाकडे फक्त एक धनुष्य व हजार बाण मागितल आहेन त्यात विवेक खने पण नाही माझे एवढी विमनी मान्य करावी महाराज' लाकूडफोड्या नरुण म्हणाला

त्या तरुण युवकाची वाकण्याने आम विश्वास त्रस्त हाता राजात एक घट्टप व एक हजार बाण देवाविले

बांदोबा

त्याच दिवशी शत्रूसैन्य भांडावर नाकून आल्याची वार्ता राजाला कळली

राजाचा निरोप घेऊन लाकूडफोड्या जंगलात घेला होता त्याच कार्या देवाचे सैन्य ज्या वाटेने यणार होते त्या वाटेवर उंच उंच अशावर बाण रोवून शत्रूक लागण्याचा तारतारुती वृत्ताकार आकृत्या करून ठेवण्या होण्या

कृत्रिम दैवताने सैन्य जंगलापलीकडे पडार टाकून विथाना घेत होते काही सैनिक गमती लागत पंगलात फिरत होते त्यांना वुरुड झाडांवर बाण दिसले कोणी तरी नम सारण्याचा अभ्यास करीत असावा असे त्यांना वाटल झाडावर नम सारकड बाण चढून कालिग देवाचे सैनिक एका तळपाजवळ आले. तेथे एक तरुण युवक खोला दिसला तो खोल्या वमला वीन त्याच्या हातारी एक धनुष्य व काही बाण त्यात दिसले ते बाण झाडांच्या मारकण्या प्रमाणे रचव होते

तूच मारकम हा हे झाडावरच सवे बाण सैनिकांनी त्या तरुण युवकाच्या विचारले

हाय का? त्या तरुण युवकात त्यांना विचारले

"म्हणजे तुला चांगलाच नेम भरता येतो, म्हणावयाचा! सैनिक त्याची बाळाणणी

कळ लायले नाही, मी अजून अभ्यासच करतो आहे" तो तरुण युवक म्हणाला

सैनिक त्या तरुण लाकूडफोड्याला एक हुशार धनुष्यारी समजून जापण्या संवापनी- व व बोलावून घेऊन गेले ना देखील काही शोलेल्याशिवाय त्याच्यापाठोवर निघाले

शत्रूसैन्य व त्याचा सनापति एक तय्य युद्धाच्या डावपेजावरवी काही बोलले होते त्याच वेळी तरुण युवकाच्या घट्ट सैनिक त्याच्यापाठोवर आले आणि त्याच्या धनुष्याची त्यांनी प्रशंसा केली

तू आमचे हे अपाट सैन्य पाहतो आहेस ना? तुझा महाराज आमच्याशी युद्धाला अजून तयार नाहीत ना? मलापतीने विचारले

आमचे महाराज बुडाला केव्हापासून गेला आहेत !' तब्त युवक म्हणाला

"मग तू कां सोदी सैन्यात सर्तीं शालास? येथे जंगलात बघून काय करतो आहेस?" शूरसेनाने विचारले

मी धनुर्विद्याचा अभ्यास करित आहे. महाराज मारण्या, लढाईमाला महाराज मारण्या पत्र नाहीत. माझ्याहून घनविद्येत ना. २ अस पाच हजार सैनिक महाराजाच्या सैन्यात जडले. मग्यात भले, मग्यात पुन्हा मारण्या पायी गतपूर मी मारणाय इतित आहे. मग येथे म्हणाला

आपल्याने युद्ध होईल त्यात तुमचे महाराज जिद्दनाच को हारनाच

३ महाराज विचारले

युद्ध करून तुम्हाला आपल्यासाठी काय करू ? मी काय मारणाय येथे म्हणाला. शूरसेनाने त्या त्या युद्धात निर्माण दिले. त्यानंतर काय वळ ना मलापतीला या मद्राशी बोटत राहता आणि घनटी सैन्य घेऊन परत आल्याचा धा निष्पत्ती केला. तिकडे मारूनदला जवळ कळले की शूरसेन सगळ्या राजघाताने हद्दीपर्यंत यत्न युद्ध केव्हाही राहू इतक्या तेव्हा त्याला आवश्यक बाटले त्याने मारूनपोरचा तरुणाला मारून घेतले. युद्ध केव्हाहीवाय कसा काय बसला, विचारले

तब्त लोकांकडे शूरसेन जो यत्न करतो होता तो लोकांच्या मध्येत करून मारूनको राजात याच्या चंगुलाची जालायेत करून त्याला आपला दुस्वार्थ चंगुल्य करून मारून दिली. राजात दोन लोकांनी त्यात अतक तब्त शिकवून घेतले. त्याच्याशिवाय या लोकां मुलीच त्याने कायत दिले

धूर्त महाराशी

[३]

खुलित दिलीलजबत मित वतल्या चांच्या

व फसवेगाराची काम याचा निव्वर चवकशी केले तेव्हा तो म्हणाला. तुम्ही काय विचारता आहात हेच मला मळत नाही. मी आपल्या आयुष्यात कधी खारी कळी नाही

मध्याकाळची वेळ होती म्हणून दिले त्याच्या नाशिविद्याची तब्त चवकशी करणाला पुरमा वेळ सकुन म्हणून खालिदने दिलेलाला राखमार जेदत ठवून दृमच्या दिवशी पुढची चवकशी करून निपंय लायच मरविने

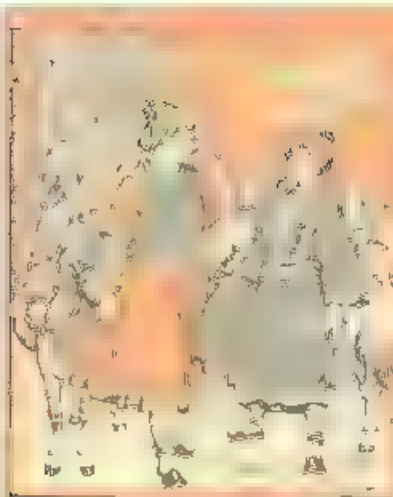
परंतु मुलाच्या अधिकाऱ्याने तिला मुदगात ठवून घण्यास नकार दिला. म्हणाला ही मलागी बस्ताच आहे. पाहून यांच्या डोळ्यात घुळ फेकून ही पळाने तर माझे नाकणे बाईल.

'न म्हणताम तेंदोबील बरेवर आहे म्हणत पुढी चवकशी होईपर्यंत चार लोकांची नजर राहिल अशा जागी दिल्या ठवून हिच्येच पाहण्याची व्यवस्था करण ठीक होईल. खालिद म्हणाला

खालिद घोचवावर वसून निघाला व त्याच्या पाठीमागून पाच फियादी दिलेलाला घेऊन ओढीत नगरवाहून घेऊन गले. मध मेदानात एका खोबान्दा दिलेलाला बाधून ठवून पांच जगांदा लिह्यादक पाहून माडी नेमले आणि खालिद घरी निघून गेला

पाचही फियादी दिलेलाला चारीबाजूला बसले तिन्हावर शिब्याची लाकाली बाहून त्यांनी तिन्हावर त्यांचा जेवडा राग होता तो काढला. लाकालीने लाकालीवर त्यांना घोष आली. शिबाच्यांना तीन दिवस घोष मिळाली नव्हती

परमग मी या गावात रात्रीस तिचे दिवस रसरोटीस खाटेस वाहेरून घेणारा म्हणाला

सतराबाहेर जाणारा मनुष्य पुढे निघताना वाहेरून घेणारा दिलैलाजवळ आला.

मध्यवरी दिलैला त्यांचे संभाषण ऐक देऊन ऐकत होती आणि विनंती करत होती. तिच्यावर पाहून ठेवण्याच्या हातावर तुरी देऊन पळून जायला तला नी सर्वात चांगलो युक्ति वाटली. ती मत्तप्य तिच्याजवळ आता त्या पुढी दिलैला बोरकस होती—“मला नको! मला नको” मी नाही खाणाद!

त्या मनुष्याने जवळ आल्यावर तिला विचारले—“कोण तू?” तुला असे खांबाला का बांधून ठेवले आहे? आणि तू काय खाणार नाही म्हणतेस!”

“जहो देवा, काय सांगू तुम्हाला? मध्य नवयान रसरोटीवर साख लावून खाऊन लक्षावधि रुपये मिळविले, मला काही दिवस ही रसरोटी फार आवडे मी पळवत खात असे पण हळूहळू मला तिचा घोट येऊ लागला इतका की रसरोटी समोर आली की मला आक्या घडू लागत परबाच आमच्या बुवांनात एक शिंपर

सह्या नवयान मलासुद्धा एक रसरोटी खायला आग्रह केला. मला ती नको होती आणि ओकारी येणार असे वाटू लागले ते पाहून त्या श्रीमंत माणसाला रसरोटीत काही तरी घातले आहे असा संशय आला म्हणून ममीरही रसरोटी तशीच टाकली आणि निघून गेला माझ्या नवऱ्याचे तुकवान झाले त्यान त्या दिवशी तयार केलेल्या माझ्या नवपाचीच, त्याने तरी मी ती खावी म्हणून माझ्यावर बळजबरी का मलाही शिक्षा झाली असती तर मी आतंदाज नरात? त्यान सर्व आरोप माझ्यावर झेगली असती.” तो परबेची म्हणाला

खायला आणि माझ्यामुळेच त्याचा सर्व व्यापार बुडाला अशी माझ्याविरुद्ध फिराद केली न्यायाविधाने मलाच त्या सर्व रोट्या खायला घालायची शिक्षा दिली आणि या खांबाला बांधून ठेविले जसा सकाळपर्यंत सर्व रोट्या खायून त्या माझ्या सभोरे ठेवणार आले तोंपर्यंत मला चुनरे नाही खायला मिळणार नाही मी काल मध्यम काळपासून आतांपर्यंत काही खाल्ले नाही” दिलैलान ही कपोलकल्पित गोष्ट सांगितली. माझ्या नवपाचीच, त्याने तरी मी ती खावी म्हणून माझ्यावर बळजबरी का मलाही शिक्षा झाली असती तर मी आतंदाज नरात? त्यान सर्व आरोप माझ्यावर झेगली असती.” तो परबेची म्हणाला

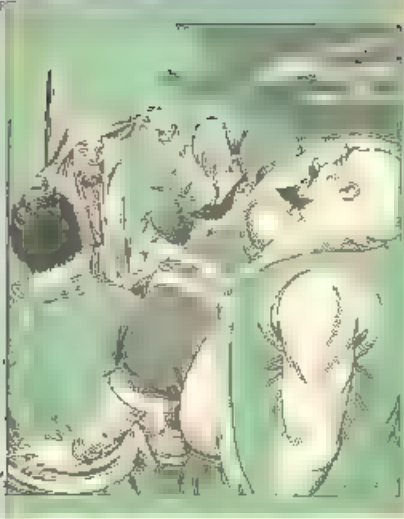

मध्यरात्र जवळची होशी दोन वाटसक विरुद्ध दिशान आल आणि त्या जागी भटलं एक गावातून बाहेर आणि एक वाहेरून गावात जात होता त्यांचे संभाषण दिलैलाला छान ऐकू येत होते

“बगदादला कोणती वस्तु खांगनी घेण्यासारखी मिळते?” वाहेरून येणाऱ्याने विचारले

साय लावणली मध्य रात्रातील बगदादची रसरोटी फार प्रसिद्ध आहे मी तीन दिवस या गावात होतो पण मज मरले नाही आणखी खाण्याची इच्छा आहे’ बाहेर जाणारा म्हणाला

‘ जगात काय असं सोडून द्या न तुम्ही या जागी राहो रहा. मी तुम्हांला बांधून ठेवते आणि तुमच्या तोंडावर बुरखा घालून ठेवते थोड्या वेळाने राजाचे शिपाई रसरोट्या घडून येतील. तुम्हांला पाहून मीच आंबाला बांधलेली आहे असे समजून रोट्या तुमच्या समोर ठेवतील. ’ दिलैला म्हणाली.

दिलैलाच्या आपेवर विश्वास करून त्या माणसाले दिलेला सोडले आणि दिलैलाने त्या परदेशाला त्या आंबाला बांधून ठेवून त्याच्या तोंडावरून बुरखा घातला आणि त्याच्या घोड्यावर बसून गावात निघून गेली

पांच फियादी आप मोडण्यावर सांबाळा बांधलेल्या परदेशाला न आणवून न मी दिलैलाच आहे असे समजून दिव्य पंडू आगळे थोडा वेळ एकत्र राहण्यावर तो परदेशी विचार लावला- ‘जुनू रसरोट्या को येत नाहीत?’

परदेशाचा पुढी आवाज ऐकत पांचही जण चकित झाले. त्यांनी त्याच्या ताडा वरचा बुरखा बाजूला मारून पाहिले व दिलैलाने पुन्हा त्यांना फरावर त्याच्या हातातून निमटून गेल्याचे त्यांना कळले

थोड्या वेळाने छान राजादल व खाज्जिद स्वतः तय जाला त्याला दिलैलाभ केलातो लबाबी कळली तिला आता दर शेंवटिण कठीण आहे असे वाटत त्याला म्हणून तो सर्व फियादींना वरावर घेऊन खलीफाकडे गेला

खलीफांनी सर्व फियादी आतपण एकत्र घेतली आणि सर्व फियादींना त्याचे नुस्खे भरून देण्याचे कर्तव्य दिले तरी दिलैलाला कैद करणे आवश्यक होतेच त्या कामाची जबाबदारी त्यांनी खालिद व मुत्तवा देण्यावर ठाकली

‘‘माझ्याकडून हे काम हाणेर नाही सरकार!’’ खालिद आपी मागत म्हणाला

रमण तिला कैद करून आणण्याचा दुसऱ्या कोणाचे तरी ताव सुचव ’ खलीफा म्हणाला

तव कातवाल साहू अहमदमिया असमाना दुसऱ्या कोणाचा रमण काय? त्या पदावर त्यांची नमणक आदी तेव्हापासून त्यांनी एका चोराला तरी कैद केले आहे का? म्हणून त्यांच्यावरच ही जबाबदारी टाकली खालिद म्हणाला

खलीफाने अहमदला बांधावून दिलेला रमण विरडू झालेल्या सर्व फियादींचे कर्तव्य करून तिला कैद करून आणण्याचे काम त्याला सोपविले

अहमद आपल्या चाळीस शिपायांसह दिलैलाच्या बांधाचे निघाला. त्या चाळीस शिपायांना हुनालदार घेऊन आसी नावाचा एक मनष्य हाता तो आपला अधिकारी अहमद याच्या म्हणाला. मालक दिलैलाला पकडण्याच्या कामी हसन साहेबांची मुठ बसत पत्तरी वर बांधार होईल असे मला वाटते

असे पण आपल्याला इतर कोणाच्या मदतीची गरजच काय? आपण काय आपणच कुपकासने आहे!’ पुन्हा असं कधी बोलिल्या तर पहा तुजो बत्ताशीच

काढवीत ’ अहमद थोडा मोठ्यानेच बोलला त्याचा हेतु हसनला पण ते ऐकू जावे हा होता

दिलैलाला भरून आणण्याचे काम खलीफांनी अहमदवर ठाकले होते ते ऐकून हसन थोडा निराश झाला होता अहमद म्हणाला ते ऐकून तो तर हवाशच झाला. माझ्या मदती शिवाय अहमद दिलैलाला कसा काय पकडतो, मी मुढा पाहतो असा उलटा विचार त्याच्या मनात आला

अहमदने आपल्या चाळीस शिपायांना राजमहालाच्या बाहेर मैदानात उभे केले व म्हणाला- ‘माझ्या तबण वीर साथी मित्र

"मला ओळखून कैद करणं एकट्या हुसनाचं
दाकण आहे. खलीफांनी मला कैद करण्याची
कामगिरी त्याला सोपविली नाही हे आपण
परीक्ष करू. या अहमदला तुम्हा
फक्त बूझकपीन अशी माझी खात्री आहे
मग वाई मी जेव्हा म्हणजे त्याची
बोड मागणार" जीनाब आपल्या
आईला विचारते

होप माझ्या मनातली गाढ तु
ओळखलीस! तर मग खूब जा!" दिलैला
म्हणाली

जीनाब तरुण होली व सुंदर पण हावीव
खूप नटून तिने तीडावर एक पातळ बुरखा
टाकला आणि मूस्ताफा गल्लीच्या टोकवर
हज करीबची सराय होती तेथे आली
तिने मोठ्या अदबीने हज करीमला मलाम
केला व म्हणाली-"आमची काही नाने-
वाईक भंडळी आज येथे येथार आहेत
त्यांना उत्तरण्यासाठी एक थोडी माना
पाहिजे मी पाच दीनार भाडे देईन

हज करीम भीनाबचे सौंदर्य व ताकद
पाहूनच खूब झाला होता, म्हणाला
"बादघा बिदघाची गरजच काय यथ
राहतोय तेव्हा माझ्याच कडची दारू विकत
घेऊन नाही का पिणार?"

हज पिणारे आहेत" जीनाब म्हणाली.
जीनाबा बरी जाऊन गाऊच लोट
जसक इतरांच्या रातका व रात पिणार
छात्री सुंदर सुंदर प्याळ आणून सर्व सोली
छान सजवून ठेवली आणि स्वतः सरादीच्या
तोंडावर जाऊन उभा राहली
सर्व प्रथम तिने आपल्या गुपतीच्या
पिणाय बरोबर आता त्याला पाहून तिने
विचारले अहमद आणखी का?

"नाही नाही, आज्ञा नाव घुनी अली
आज निघायचं पाहतात मिस्त करत
गुनी अली म्हणाला

अस्स, अस्स! आपल्या सर्वांच्या

स्वाभतासाठीच मला येथे नेमले आहे
असे मागून जीनाब त्या सर्वांना मजबूत
ठेवण्याचा यत्न करत होती
पहिल्या गटातले दहाजण दारूच्या
पिणाय्या चारीबाजूला पोळका करून
उभ राहिले आणि गीता मरभाक
दारू विकत घेऊन त्या दारूचा जोडावा
भास घालून ठेवली होती म्हणत दारू
त्याच्याबरोबर मग छान झगन ब्रदाड
होऊन पडले

जीनाब त्या सर्वांना पाह घालून परतून
आंदून माझच्या बाजूला परमान घालून गेली

हो! तुम्ही आपले चार गट करून वगदाद
सहारातल्या चार विभागा जा आणि तारे
सहद चालून काढा उद्या दुपारी सर्व
मुस्ताफा गल्लीच्या टोकाचा जी सराय
आहे तेथे या. मी तेथे तुम्हा सर्वांना सेटेल"

अहमदच्या हुकमाप्रमाणे त्याचे पिपाई
दहादहा जणांचा एकट गट करून निघाले
अहमद स्वतः एकटा दिलैलाचा सोब
काढीत निघाला.

खलीफांनी मिळा बरण्याची कामगिरी
अहमदला सोपविली असल्याचे दिलैलाला
जेव्हा कळले तेव्हा तिने त्याची फिकीरच
केली नाही ती आपल्या मुलीला म्हणाली-

बाईबा

आणि एकावर एकाला ओणक्यासारखे टेंवून ठेवले. शेवटी त्यांच्यावर एक चादर घालून त्यांना झाकून ठेवले. नंतर पुन्हा खोली साफ करून ठेंवून सराफीच्या दारावर येऊन उभी राहली.

घोड्या वेळाने दुसऱ्या गटातले शिपाई आले. त्यांची व त्यांच्या मापाहून तिसऱ्या व चवथ्या गटातल्या शिपायांची तोंड गत झाली. शेवटी अहमद घोड्यावर बसून आला. तिने दरवाज्यात जीनाबला उभी पाहून विचारले-“ए पोरी माझे शिपाई इकडे आले नाहीत का?”

“कोतवाल अहमदसाहेब आपणच नव्हे का? तर बग ऐका, वा गल्लीच्या तोंडावर त्यांना कोणती तरी म्हातारी भेटली तिला क्रोध करून आणण्यासाठी गेल्याचे आपल्याला सांगायला त्यांनी मला सांगितले आहे. ते येईपर्यंत आपण आत बसावे.” जीनाब म्हणाली.

झाली. बात बाळून त्याने मनसोक्त दाहू पिऊन घेतली आणि तो मुढा वेशूद होऊन जमिनीवर लोंढू लागला. जीनाबने त्याच्या अंगावरचे सर्व कपडे उतरवून नंतर सर्व शिपायांचे गणवेश काढून टाकले आणि अहमदच्या घोड्यावर बसून घरी निघून गेली.

अहमद व त्याचे शिपाई दोन दिवस वेशूद स्थितीत ओंपून राहल्यावर तिसऱ्या दिवशी जागे झाले तेव्हा त्यांना ते कोठे आहेत व तेथे कसे आले हे कळले नाही. परंतु हळू हळू त्या पोरीने सर्वांना फसविल्याचे त्यांच्या लक्षात आले. अंगावर चट्टी व दनियनशिवाय दुसरे कपडे नव्हते म्हणून त्यांना बाहेर पडण्यातदेखील शरम वाटली. परंतु त्या शिवाय दुसरा उपायच नव्हता. माना खाली घालून सर्व गल्लीत शिरले.

(चालू)

साहसी योद्धा

धरणीकोट येथे शूरवर्मा नावाचा एक कुलीन क्षत्रियवंशी मनुष्य रहात असे. त्याला एक सुंदर मुलगी होती. तिचे नाव मालिनी असे होते. मालिनी रूप लावण्याबरोबरच एका मोठ्या दौलतीला वारसदार पण होती. म्हणून तिच्याशी लग्नाची इच्छा असणारे अनेक तरुण होते परंतु त्यांच्यापैकी एकालाही बरा मिळाले नाही. कारण, एकाद्या शूर साहसी योद्ध्याबरोबरच आपल्या मुलीचे लग्न करून घ्यावे शूरवर्माने ठरविले होते.

धरणीकोट येथेच कीर्तिसिंह नावाचा एक सुंदर तरुण यवक रहात असे. त्याच्या वाढवडिलांनी मोठमोठ्या लढाया लढून सत्ता गाजविली होती. परंतु कीर्तिसिंह जन्मण्यापूर्वीच त्या घराण्याचे सर्व वैभव साहोसे झाले होते. कीर्तिसिंहाच्या मालकीचा

ठरला होता तो फक्त एक घोडा व एक तलवार. म्हणून ती सैन्यात एक सामान्य सैनिक म्हणून नोकरी करीत असे. तो महापराक्रमी व शूर होता. पण त्याला आपले शौर्य व साहस वास्तविष्यास कधी संघीव मिळाली नाही.

एक दिवशी कीर्तिसिंह दूरवर प्रवास करून धरी परत येत होता. गावाबाहेर शूरवर्माचा वाडा पाहून त्याने आपला घोडा थांबविला. त्याला फार तहान लागले होती. त्याला व त्याच्या घोड्याला प्यायला पाणी मिळेल या आशेने तो त्या वाड्याजवळ आला.

वाड्यासमोर एक सुंदर उद्यान होते. मध्यभागी एक सुंदर कुंड होते व त्यात कमळ उमललेले होती. काठावर मालिनी बसली होती. कोणी बेल बसल्याचा आवाज ऐकून तिने वळून पाहिले आणि “कोण

आपण, काय पाहिजे आपल्याला?" असे विचारले.

मालिनीचे रूप पाहून कीर्तिसिंहू चकितच झाला. मालिनी पण कीर्तिसिंहाचे सौंदर्य पाहून आश्चर्य चकित झाली होती.

"मी फार दुःख येतो आहे, मला व माझ्या घोड्याला तहान लागलो आहे. आम्हाला प्यायला पाणी मिळेल का?" कीर्तिसिंहाने विचारले.

मालिनीने टाळी लाजवित्याबरोबर एक नोकर आला. त्याला तिने प्यायला पाणी घेऊन यायला सांगितले आणि म्हणाली— "घोड्याला पण पाणी पाजून घेऊन ये."

त्या प्रमाणे नोकर कीर्तिसिंहाला पाणी प्यायला देऊन घोड्याला पाणी पाजायला घेऊन गेला.

पाणी प्याल्यावर कीर्तिसिंहाला दुशारी घाटली. त्याने चारीबाजूला एकदा पाहून मालिनीला विचारले—"हो वाग किती सुंदर आहे, पण आपण अशा उदास का?"

मालिनी आपल्या मनाची व्यथा कशी सांगायची या विचाराने निराशासूचक स्थित करून म्हणाली—"मी उदास का विचारतो? आपणच नशीब, आपली काय? जगात कोठे अर्जुन किंवा भीम आहे का जांबई करून घ्यायला माझे बावा शोधत आहेत. आपणही काय?"

"मग आमच्या सारख्या सामान्य सैनिकाने अशी महत्वाकांक्षा करणे म्हणजे मूर्खपणाच ठरेल. आपल्या वंशाचा व उच्चकुळाचा अभिमान असला तरी उपयोग काय? आता माझ्याजवळ उरली आहे ती ही एक तलवार आणि हा घोडा. आपल्या पराक्रम दाखवायला संधी तरी कोठून मिळणार? कारण, मी आहे आज सामान्य सैनिक!" कीर्तिसिंह म्हणाला.

"तुमच्या सारख्या खुर पुरुषाबरोबर गरीबोत संसार करायला कोणती ही इची

आनंदाने तयार होईल. पण बडिलाता ते पटले पाहिजे!" मालिनी म्हणाली.

दोघे होमूनच होते, नोकर घोड्याला पाणी पाजून घेऊन आला. "भाला या दुष्टी, पत्न्या पुण्याची बोळलेले, वडिलांना आवडत नाही." मालिनी म्हणाली.

कीर्तिसिंह आपल्या घोड्यावर बसून घरी परतला. किती प्रयत्न केला तरी तो मालिनीला विनम्र करू शकला नाही. मालिनी स्वतःच नव्हती. तिच्या मनात भाले असते तरी त्याच्याशी तिला विवाह करून घेणे शक्य नव्हते. कीर्तिसिंहाला हे कळत होते व तो त्याच विचारात निराश होऊन राजावनात हिटत असे.

एकदा तो अज्ञात डोंगरात फिरत असता त्याला एका जागी एक शोषडी दिसली. त्या शोषडीच्या समीर एक म्हातारी उभी होती. तिने कीर्तिसिंहाचा उदास चेहरा पाहून त्याला त्याचे कारण विचारले.

त्या म्हातारीला सर्व सांगून टाकवे, असे कीर्तिसिंहाला वाटले आणि त्याने सांगून पण टाकले. उर्वर ऐकून घेऊन म्हातारी शोषडीत गेली आणि डबी घेऊन बाहेर येऊन म्हणाली— "या डबीत एक लहानशी अळी आहे. ही जमिनीवर पडली तर एक मोठा साप होईल

वृथाच्या डार केलेस तर तुला एक खुर साहसी घोडा म्हणून सर्व ओळख लागतील. प्रयत्न करून घ्या, तुला त्यात यश येईल व तुशी दृष्ट्यापण पुरी होईल." असे सांगून म्हातारीने ती डबी कीर्तिसिंहाला दिली.

तुमच्या दिवशी कीर्तिसिंह मी उलो आपल्या अंगरक्षक काळजीपूर्वक ठेवून देऊन शूरवर्माच्या घरी गेला. शूरवर्म्याने त्याला गंधाचे कारण विचारले.

तो म्हणाला—"एका कुनीन धरिष वंशात माझा जन्म झाला आहे. माझ्या काडबडिलांनी भोळमोठ्या लढाया लढून राज्ये मिळविली आणि घालविली. म्हणून

आज ती एक सामान्य सैनिक म्हणून आपल्या पवरी काय करीत आहे. इरी आपल्या मुलीशी लग्न करण्याच्या विचाराने मी आपणांकडे थापिषवी बोलण्यासाठी आलो आहे." कीर्तिसिंह म्हणाला.

शूरवर्मा कीर्तिसिंहाकडे लक्षपूर्वक पाहून त्याला म्हणाला—"इतर सर्व गोष्टी मागून पाहू. प्रथम तू, कोणकोणती साहसाची काय केलीस ती सांग."

"मी एक सामान्य सैनिक आहे. एक दोन लहानबहान युद्धात आणि घ्यायला मला संधी मिळाली आहे. पण मोठ्या लढाईत भाग देण्याची व खोस पराक्रम गाजविण्याची त्यामुळे तलवार उचलून त्या सापावर

संधी मला अद्याप मिळालेली नाही. तरी तरी संधी मिळाल्यास मी आपल्या शौर्य व साहसाचा परिचय देऊ शकेन." कीर्तिसिंह म्हणाला.

"तरमग काहीतरी असामान्य साहसाची कामगिरी करून दाखविल्यावर तू माझ्याकडे ये." शूरवर्म्याने त्याला या कठोर स्वरात उत्तर देऊन निरोप दिला.

कीर्तिसिंह सान जाम्बी करून निरास भनाने बाहेर गेला. बाहेर आल्याबरोबर त्याने डवी काढून अळी जमिनीवर टाकली. दुसऱ्या क्षणाला बाहेरून मोठा आरडा ओरडा ऐणू आल्या तेव्हा शूरवर्मा बाहेर आला. एक भयंकर मोठा साप फुलवार सोडीत सर्वांना जणूकाही पिळण्यासाठी फडा वर करून उभा होता.

"अरे वाहात उभे काय करता? ठार करा त्या सापाला!" शूरवर्मा ओरडून म्हणाला. परंतु कोणी जागचा हल्ला देखील नाही, उलट सर्व दूर दूर पळाले.

"महाराज! या सापाला ठार करणे सोपे नाही." सर्व हात जोडून म्हणाले.

"थांबा, भागे व्हा! मी त्या सापाचा समाचार घेतो." असे म्हणत कीर्तिसिंह त्यामुळे तलवार उचलून त्या सापावर

धावला. मार आपल्या शेंपटीने कीर्तिसिंहाला पकडून वाचण्याचा प्रयत्न करू लागला. परंतु कीर्तिसिंह त्याची शेंपटी व डोके छाटून टाकण्याचा प्रयत्न करू लागला. साप चपळाईने स्वतःचा बचाव करून कीर्तिसिंहावर धावून येऊ लागला.

अथातः कीर्तिसिंह व सापाचे द्वंद्व मुरू झाले. सापाने आपल्या चपळाईची शिकस्त करून कीर्तिसिंहाला तोंडाने किंवा शेंपटीने धरण्याचा प्रयत्न करून पाहिला, परंतु कीर्तिसिंहाने तितक्याच चातुर्याने सापाने सर्व प्रयत्न निष्फळ केले. शेवटी कीर्तिसिंह सापाची शेवटी कापण्यात यशस्वी झाला आणि त्यानंतर त्याने सापावर तलवारीचे तपासप चार करून त्या सापाची गुप्ती उतरविली आणि एक मर्मा वार करून, सापाची मुंडी छाटून टाकली.

ते भयंकर युद्ध दुरून पाहणाऱ्यांच्या अंगाला वामच सुटला शूरवर्मा कीर्ति-

सिंहाचा पराक्रम पाहून खूष झाला. त्याने बसत जाऊन त्याची पाठ थोपटली आणि म्हणाला—"शाबास! तू खरोखरच शूर साहसी आहेस."

त्यानंतर शूरवर्म्याने कीर्तिसिंहाच्या भनानावीची व्यवस्था करण्यास तांगून राज-पुरोहितांकडे निरोप पाठविला.

त्यानंतर मालिनी व कीर्तिसिंह यांचा विवाह थाटामाटाने पार पडला. काही दिवसांनी कीर्तिसिंह ही डवी व एक पिशवी घेऊन त्या डोंगरात अदेशात गेला. तेथे त्या म्हातारीला भेटून तिचे आशार सानले आणि तिला पिशवी व डवी देत म्हणाला—"आजी! तुमची ही डवी व ही तुमच्या भ्रमाची खूप म्हणून पिशवी देऊन घ्या."

म्हाताराने पिशवीत काय आहे पाहिले. मोठ्याची माणी होती आणि डवीत अळी होती. तिने कीर्तिसिंहाला आशीर्वाद देऊन निरोप दिला.

एका रात्री एक श्रीमंत मनुष्य भोळ्या भांडण्या लोकोना कसबूत पैसे मिळविण्याचा धंदो करीत असे. त्याच रात्री एक तनाड मनुष्य श्रीमंत श्रीमंताला फसवून पोट भरल्याचा धंदा करीत असे. एकदा त्याने त्या श्रीमंत माणसाचा फसविण्याचे ठरविले. त्याने एक दागिना त्या श्रीमंत गृहस्थाकडे गहाण ठेवून शंभर रुपये घेऊन गेला. चार दिवसांनंतर त्या श्रीमंताला रुपये परत देऊन म्हणाला—“आपल्याला पिवा कारण कष्ट दिला. आपल्या कडून नेलेल्या रुपयांनी गरजेचे पडली नाही.” श्रीमंताने रुपये मागून पाहिले, एकशेवीस होते.

“आजाले दीस रुपये दिलेस? मी इतका लोभो आहे का?” श्रीमंताने विचारले.

“नाही, मी तुमचे रुपयेच तुम्हाला दिले. त्यांना मुले झाली!” तो लबाड मनुष्य म्हणाला. श्रीमंत मनुष्याने रुपये ठेवून घेऊन गहाण ठेवलेला दागिना परत केला.

बाणाडी काही दिवस लोटले. त्या लबाड माणसाने मुलीचे लग्न असल्याचे सांगून त्या श्रीमंताकडून एक हजार रुपये मागून घेतले आणि चार महिन्यांनी परत करण्याचे वचन दिले. त्या श्रीमंत मनुष्याने त्याला जास्त विचारपूर्वक केल्याप्रमाणे एक हजार रुपये दिले.

आर महिने होऊन गेले, पाचवा महिना पण लोटला. तेव्हा त्या श्रीमंत माणसाने लबाड माणसाला बोलावून रुपये परत आयला सांगितले. तेव्हा तो कोणी जवळचा नातेवाईक येत्याप्रमाणे दूध घट्ट करीत म्हणाला—“मावळ! काय सांगू? माझ्या मुलीने लग्न व्हायच्या आधीच आशेचे सर्व रुपये मरून गेले हो! मी त्यांची जन्मेष्टी केली आणि आता मुलीचे लग्न करे करायचे हा प्रश्न आहे.”

श्रीमंत मनुष्य दागिने म्हणाला—“रुपये मरून गेले? हो काय लबाडो?”

“मावळ! ज्या रुपयांना मुले होऊन दे मरतात पण! पाहिले तर कोणाला विचारून घरा!” लबाड मनुष्य म्हणाला.

फार प्राचीन काळातील गोष्ट आहे. एक

लहानग्या गावी वांग नावाचा एक तरुण युवक रहात असे. सर्वे गावकरी भोळेभावडे होते. सर्वात जास्त भोळा होता तो वांगच.

एकदा वांग एका कावडीत कोळसे घालून शहरात जायला निघाला. वांग पूर्वी त्या शहरात कधी गेला नव्हता.

वांगची बापको गावाच्या टोंकापर्यंत नवऱ्याला पोचवायला आली आणि त्याला निरोप देऊन म्हणाली—“वा, लवकर परत या! बरोबर बरकत करून घेऊन या. परत येताना पाड्यासाठी एक कवचा घेऊन या.”

“कवचा?” वांगने आश्चर्य व्यक्त होऊन विचारले. त्याने त्या पूर्वी कवचा हा शब्द ऐकला नव्हता. त्या काळात बीत देशातल्या स्थिती लाकडी फण्या आपल्या केसात खोचून ठेवून धरत. त्या फण्या

विठ्ठलासारख्या वांकड्या असत.

“ठीक असा असतो कवचा असे सांगून

आकाशात चंद्राची पुसट कोर दिसत होती तिने ती वांगला दाखविली. कित्येक दिवसांनी वांग शहरात येऊन पोचला. कोळशांची किंमत त्याला बरो मिळाली.

त्या दिवशी संध्याकाळी तो शहरातल्या गर्दीतून चालत असता त्याला बायकोने काही तरी आणायला सांगितल्याचे आठवले. पण त्या वस्तूचे नाव त्याला आठवले नाही. तशी वस्तु आकाशात दिसेल असे समजून त्याने आकाशाकडे पाहिले. तेथे त्याला पुरी चंद्र दिसला. तो कोणती तरी गोष्ट वस्तु बायकोला हवी असेल असे समजून एका दुकानात एक गोल वस्तु दिसली ती घेण्यासाठी दुकानात गेला. ती वस्तु घेऊन तो बरी परतला.

परत येते वेळी मुन्ना वांगला बरेच दिवस बाटेत लागले. त्याने शहरात विकत